

Rapport 2007:12

Arkeologisk förundersökning

Lämningar av Söderköpings gråbrödrakonvent

RAÄ 14
Hospitalstugorna 7
Söderköpings stad och kommun
Östergötlands län

Olle Hörfors

Lämningar av Söderköpings gråbrödrakonvent

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Metod och dokumentation	8
Undersökningsresultat	8
Antikvarisk kontroll juni 1993	11
Referenser	12
Tekniska uppgifter.	13
Bilaga 1. Fyndlista	14
Bilaga 2. Plan- och profilritningar.	16

Ö S T E R G Ö T L A N D S   L Ä N S M U S E U M
K U L T U R M I L J Ö A V D E L N I N G E N

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
lansmuseum@lansmus.linkoping.se • www.linkoping.se/lansmuseum

Sammanfattning

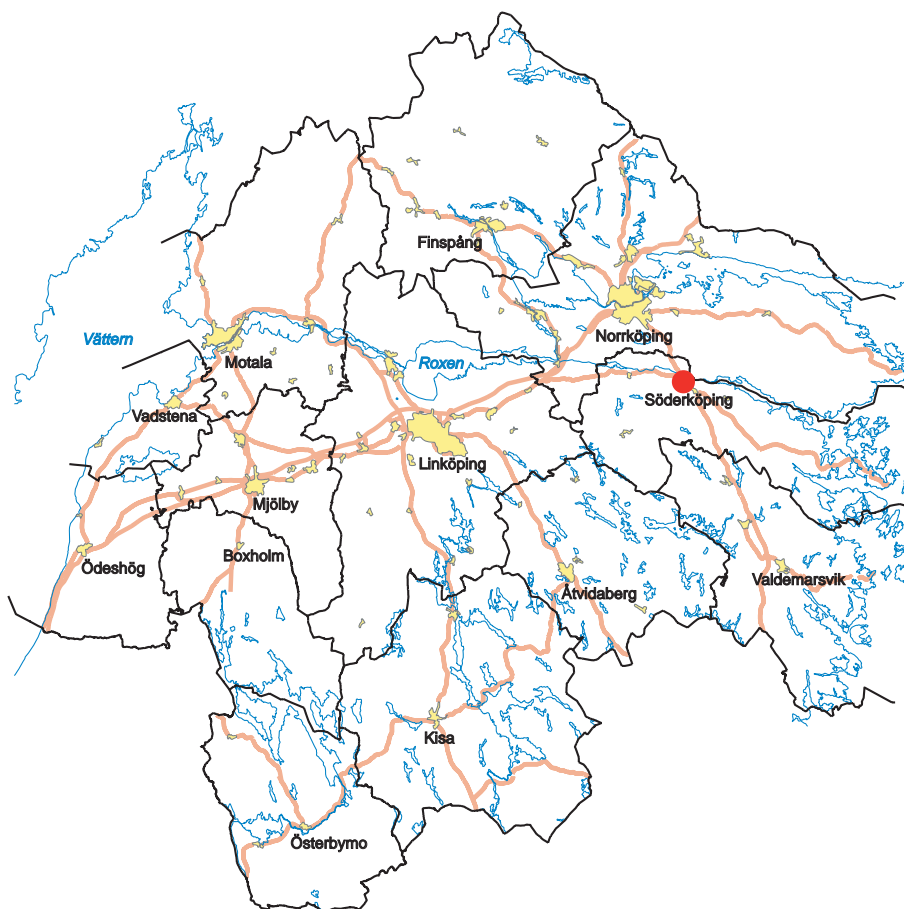
I juni 1993 genomfördes en arkeologisk förundersökning i samband med restaureringsarbeten av bostads- och uthuset i Kv Hospitalsstugorna 7, Söderköping.

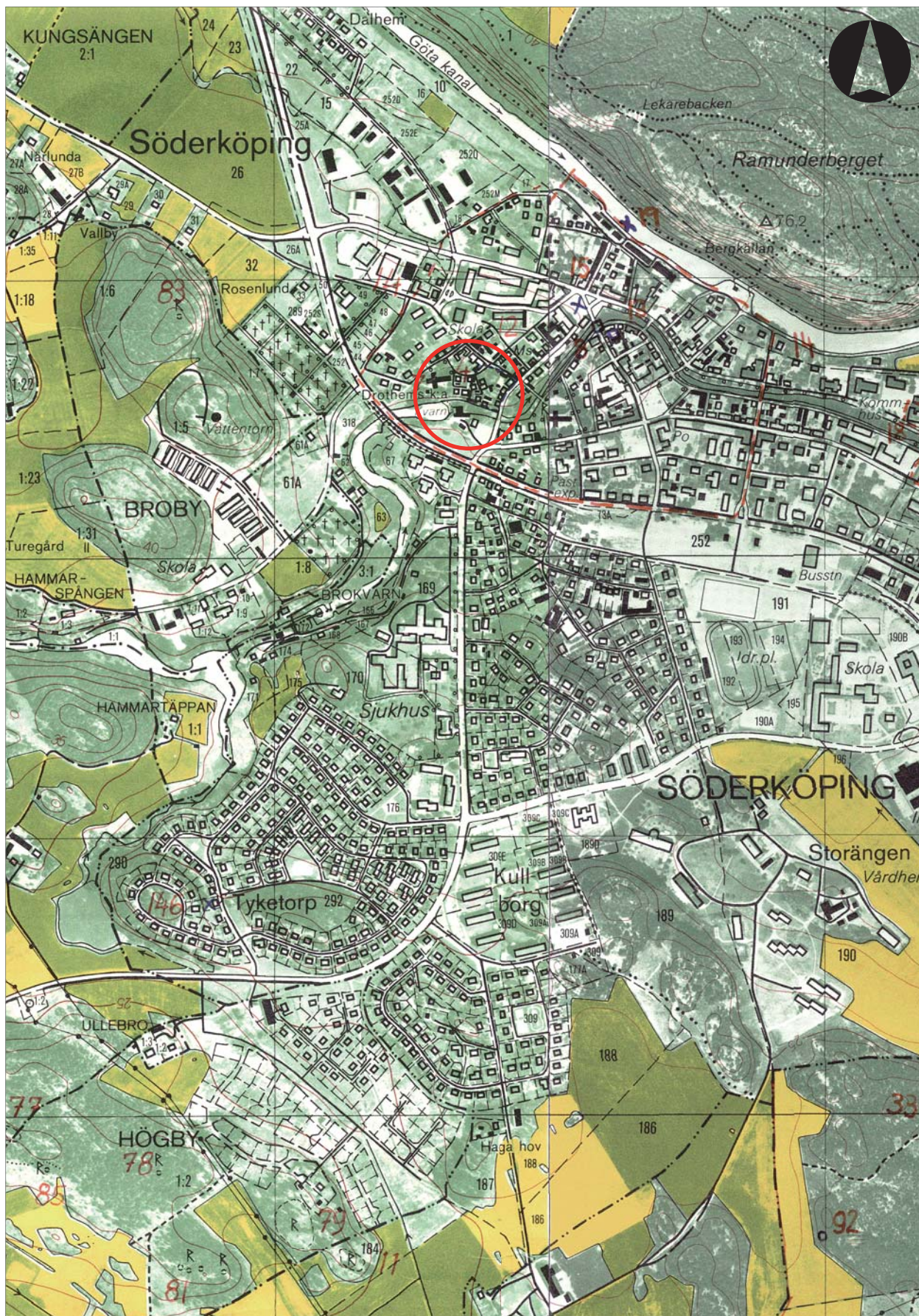
Två schakt grävdes, dels ett förbindelseschakt mellan de båda husen, dels grävdes golvet ned 0,5 m under uthuset.

Fem anläggningar påträffades. Av dessa kunde två (A3, fiskbensmönstrad tegelgång och A4, gråstensmur), knytas till konventstiden. A4 är en del av konventskyrkans sydmur. Mycket talar för att schaktet träffat på platsen för kyrkans korportal. Gången har anlagts sent under konventsperioden. Under uthuset påträffades ett golv till ett trähus (A5), detta var uppbyggt av medeltida tegel. Det hus som golvet tillhörde har förmodligen anlagts direkt efter eller under konventets sista tid. Två anläggningar (A1 och A2) var sentida stenläggningar.

Två distinkta kulturlager kunde urskiljas. Direkt under markytan förekom ett ca 0,5 m tjockt myllarikt kulturlager innehållande rikligt med fynd från 1500-1900-tal. Under detta framkom ett kalklerblandat lager innehållande medeltida fynd. Detta lager delades av ett raseringslager. Det undre kulturlagret kan kopplas till konventstiden. Raseringslagret motsvarar förmodligen rivningen av kyrkan. Därefter har under 1500-talet en ny bebyggelse under en kortare tid växt fram. Denna ersätts av fattigstugebebyggelse under 1500-talet. Delar av fattigstugebebyggelsen finns kvar i våra dagar.

Olle Hörfors
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 086 65 och 086 66 med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inledning

I samband med upprustningsarbeten och nedläggande av VA till fastigheten kv Hospitalsstugorna 7 i Söderköping utförde Östergötlands länsmuseum en förundersökning i juni 1993. Något senare genomfördes också en antikvarisk kontroll i samband med nedsättandet av fundament till stolpar för träplank.

Arbetet utfördes på uppdrag av ägaren Anette Larsson som också svarade för kostnaderna. Arbetet genomfördes av antikvarie Olle Hörfors som till sin hjälp hade arkeologibiträde Tomas Berglund. Fastighetsägaren svarade själv för en betydande del av grovarbetet, som skedde helt manuellt.

Topografi och historik

Kv Hospitalstugorna 7 är beläget i Söderköpings medeltida innerstad, strax öster om Drothems kyrka. Kvarteret var under medeltiden platsen för stadens gråbrödrakonvent.

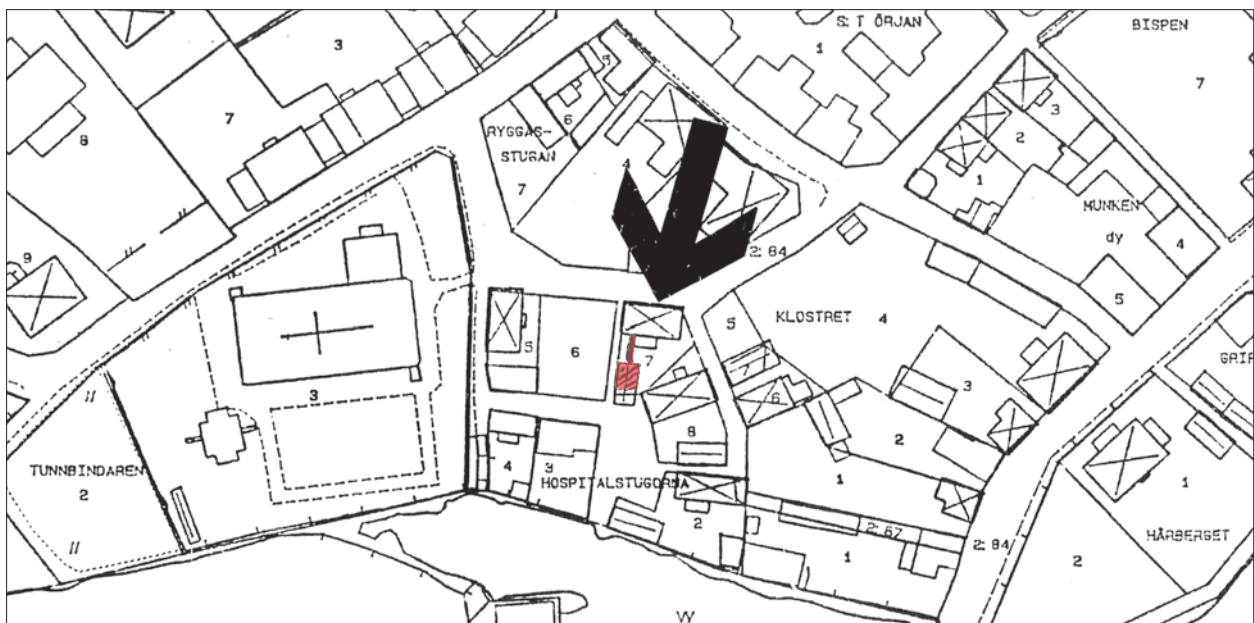
Söderköpings gråbrödrakonvent är det äldsta på svenska fastlandet (Visby är äldre), och anlades redan 1235. Konventet stängdes på 1520-talet av Gustav Vasa. Det sista omnämmandet av fransiskaner på platsen är från 1529 då konventet definitivt var stängt. Byggnaderna revs och enligt traditionen återanvändes byggnadsmaterialet på Stegeborg. Konventets område och funktioner övertogs sedan av Söderköpings hospital, ursprungligen beläget på andra sidan Storån. Under hospitalstiden användes större delen av den södra delen av området, motsvarande tomterna Hospitalstugorna 3, 4 och halva 5 och 6 som begravningsplats åt hospitalet. Övriga delar av området uppläts åt fattigstugebebyggelse.

Fattigstugebebyggelsen präglar ännu området, långt efter att hospitalet slagits samman med hospitalet i Vadstena och i praktiken lagts ned. Inom området kvarstår en småskalig ålderdomlig bebyggelse i mycket stor utsträckning.

Flera av de kvarstående stugorna har flyttats hit från andra platser i staden och är sammanbygda, skarvade och ombygda i flera omgångar. Tomterna är mycket små och gränderna trånga. Här och där finns plats för minimala trädgårdar och enstaka träd. Den gamla fattigbebyggelsen har idag förvandlats till en småstadsidyll. Bebyggelsen i området har bedömts som så intressant och kulturmiljömässigt högklassig att området ingår i en plan på ett kulturresevat i Söderköping.

Söderköpings fransiskanerkonvent låg under medeltiden i kv Hospitalsstugorna, kv Ryggåsstugan och en del av kv Klostret. Konventets kyrka har varit placerad i norra delen av kv Hospitalsstugorna. Där har den sträckt sig från kv Hospitalsstugorna 5 över nr 6 och 7 för att sluta i Trångsundsgränd och tangera kv Klostret 2. Söder om kyrkan har lämningar efter andra byggnader påträffats och dessutom en kyrkogård, förmodligen till större delen tillhörig hospitalet. Konventets egna kyrkogård har legat norr om kyrkan, inne i kv Ryggåsstugan, där gravar tidigare påträffats liksom delar av kyrkans bogårdsmur (Hörfors 1992). Konventets hamn har varit belägen i kv Hospitalsstugorna 1, vilket förklarar denna tomts något underliga läge i förhållande till övriga tomter i kvarteret.

Lämningar av Söderköpings konvent har vid ett flertal tillfällen påträffats i samband med nedgrävning av kablar, VA och annat i de omkringliggande gatorna och gränderna. Under senare år har en upp-

Figur 3. Utdrag ur Stadskarta med det undersökta området markerat. Skala 1:1000.

14. Olle Hörfors 1993
Kv Hospitalsstugorna 1. Antikvarisk kontroll, Inget av intresse. Rapport ÖLM 1993.
15. Olle Hörfors 1994
Forskningsundersökning. Smala gränd. Murar, grav. Publicerad i Kyrkoarkeologi i Östergötland 1986-96, ÖSTERGÖTLAND FAKTA nr 2 1996.
16. Olle Hörfors 1995
Trångsundsgränd, kv Hospitalsstugorna 7. Tegelmurar, grav, trähus. Publicerad: se nr 15.
17. Marie Ohlsén 2001
kv Hospitalsstugorna och Hospitalsgränd. Arkeologisk förundersökning. Murar, gravar. Rapport ÖLM 2007:71

Forskningsläge före 1990-talets undersökningar 1928 påträffades i samband med schaktningar för vatten och avlopp i Trångsundsgränd mellan kv Klostret och Hospitalsstugorna påträffades för första gången rester efter konventets kyrka.

Dessa rester utgjordes av ett polygonalt tegelkor, vilket anslöt till rester efter en äldre kyrka med ett äldre rakslutet gråstensmurat kor i norr. Bilder från undersökningen publicerades av Erik Lundberg i Topografiska stadsundersökningar I, Söderköping 1928. Lundberg ansåg att tegelkoret var typiskt för det senare 1200-talets fransiskanerarkitektur och att det gråstensmurade koret var äldre. (Lundberg 1928:40). Redan Lundberg ansåg alltså att tegelkoret tillhört en senare fas av kyrkans utveckling. Detta är intressant eftersom all senare forskning kring konventet tagit fasta på och utgått från detta senare tegelkor medan den äldre gråstensbyggda kyrkan helt försvunnit ur diskussionen.

I samband med Lundbergs undersökningar framkom också de första av sammanlagt sex fragment av runstenar (i form av fragment av tidigmedeltida gravkistor, s k Eskilstunakistor) som hittats i anslutning till kyrkans murar.

Lundbergs undersökningar ledde till att ett forskningsprogram för ett fortsatt studium av det äldsta Söderköping togs fram. Programmet leddes av Gustav Lundström och omfattade två års grävningar där bland annat större delar av det av Lundberg upptäckta tegelkoret togs fram och dokumenterades (Lundström 1929 och 1930).

Ingrid Swartling drog 1954 ett VA-schakt ned i den namnlösa gränden mellan Hospitalsstugorna 6 och 7. Hon påträffade där murar och välbevarade medeltida gravar. Även nu påträffades två runstensfragment. Tyvärr kan man ur hennes dokumentation inte exakt utläsa läget för undersökningen, då blyertstexten på ritningarna är nästan helt utplånad.

Den första moderna grävningen utfördes av Sten Tesch 1977 (Tesch 1979). Denna undersökning skedde i samband med nedläggning av vatten och avlopp i Hospitalsgränd, som löper mellan kv Hospitalsstugorna och Drothems kyrka. I kröken av gränden mellan Hospitalsstugorna 5-6 och 3-4 hittades en stor mängd gravar och ett murat hörn till en medeltida byggnad. Tesch menade att man i enlighet med Lundberg och Lundströms teorier om fransiskanerkonventets kyrka påträffat kyrkans sydvästra hörn. Kyrkan skulle därmed ligga snett över tomterna hospitalsstugorna 5 och 6.

Bilden av gråbrödrakonventet före 1990-talets undersökningar innebar alltså en kyrka placerad snett över tomterna med utgångspunkt från det polygonala tegelkoret.

Exploateringsundersökningar 1990-94

De nya undersökningarna har till dags dato berört flera av tomterna och gatorna kring Gråbrödrakonventet, kv Hospitalsstugorna 5, 6, 7 och 8 samt Hospitalsgatan och Trångsunds och Smala gränd där själva kyrkan varit belägen. Vidare har delar av Drothemsgränd och kv Ryggåsstugan, där konventets begravningsplats antas ha varit belägen, undersökts.

En första indikation på att de gängse teorierna inte stämde kom med läns museets första undersökning 1991. Då undersöktes en sträcka av tomten Hospitalsstugorna 5 i samband med restaurering av huset, varvid andra ännu inte identifierade konstruktioner dök upp på det ställe där kyrkan borde ha funnits (Lindgren Hertz 1991).

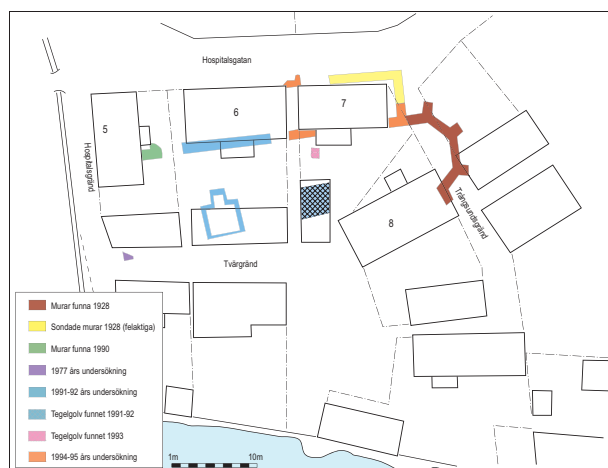
I Teschs rapport ingår en rekonstruktion av utseendet på fransiskanerkyrkan. Denna bygger på fransiskanernas traditionella byggnadsstil i kombination med Lundbergs fynd i Trångsundsgränd och Teschs egna fynd i Hospitalsgränd (den tänkta kyrkans sydvästra hörn). Denna rekonstruktion får representera den traditionella bilden av fransiskanerkyrkan, före undersökningarna 1991-95.

Den ojämförligt viktigaste undersökningen ägde rum i december samma år på granntomten, nr 6. Vid denna undersökning kunde kyrkans sydmur grävas fram och dokumenteras på en 12 m lång sträcka där nordmuren enligt gängse teori borde ha funnits. Sydmuren bestod av en ca 1 m tjock välmurad skalmur med profilerad sockel på utsidan. Norr om muren påträffades delar av ett svårt skadat kalkhällsgolv. Bland kalkhällarna låg en stavkorshäll av tidigmedeltida typ (sent 1000 – tidigt 1200-tal). På golvet och på sydmurens sockel påträffades Magnus Eriksson mynt från 1300-talets mitt (Hörfors 1992).

Under källaren till boningshuset, Hospitalsstugorna 8, påträffades senare 1992 en del av en strävpelare till tegelkoret (Hörfors 1992).

Viktiga resultat uppnåddes sedan vid en schaktkontroll i samband med restaureringar på tomten Hospitalsstugorna 7. Undersökningen blottade ytterligare delar av kyrkans sydmur, som här låg i liv med boningshusets sydvägg. Nedre delen av ett fönsterfoder frilades och stora mängder eldskadat fönsterglas hittades i schaktet utanför. Ett mynt från mitten av 1300-talet hittades även här invid murens sockel. Söder om kyrkans sydmur påträffades rester av en fiskbensmönstrad tegelgång, förmodligen en av konventets trädgårdsgångar. Jordgolvet under uthuset grävdes bort och under detta framkom ett omsorgsfullt med medeltida tegel lagt golv. Detta golv bör, om den gängse planen för klosteranläggningar har följts, tillhört refektoriet (matsalen) (denna rapport).

Figur 6. De hittills påträffade murarna i Hospitalsstugekvarteren. Svart = murar påträffade 1991-95, grått = tidigare kända murar, vitt = antagna mursträckningar.

Gångens och tegelgolvet läge innebär att en tidigare påträffade tegelkoret inte kan ha haft en fortsättning i en förlängd byggnadskropp. Endera har detta kor varit början på ett kyrkobygge vid sidan av den ursprungliga kyrkan som aldrig byggts färdig eller också har det aldrig varit avsett som något annat än ett sidokor på den ursprungliga kyrkan.

Större delen av kyrkans sydmur hade därmed frilagts. Läget för nord-, väst- och östmurarna var dock fortfarande okänt.

Med hjälp av medel från Berit Wallenbergs stiftelse har 1994 och 1995 mindre kompletterande undersökningarna kunnat göras. Bland annat har läget för kyrkans nordmur kunnat fastställas. Det har visat sig att bostadshusen på tomterna Hospitalsstugorna 6 och 7 båda utnyttjar kyrkans grundmurar för sin egen grundläggning och att kyrkans nordmur ligger i liv med de nuvarande husens nordväggar och gräns mot Hospitalsgatan.

Det har också visat sig att den av Lundberg föreslagna sträckningen för ett äldre rakslutet kor som skulle vara anslutet till tegelkoret i norr saknas. Lundberg har här missbedömt förekomsten av ytterligare en strävpelare till tegelkoret.

Förmodligen har avsikten varit att bygga en kyrka där den äldre romanska kyrkan skulle ingå som ett nordligt sidoskepp. Av någon anledning har endast koret till denna kyrka färdigställts.

Figur 7. Teori efter resultaten 1991-95. 1 = Romansk kyrkobyggnad (1100-tal?), 2 = Gotiskt kor till en aldrig färdigbyggd kyrka. Koret slutar ungefär vid den streckade linjen, 3 = Andra byggnader som ingått i konventsanläggningen, vilkas lägen kunnat fastställas, 4 = Klostergård och begravningsplats.

Metod och dokumentation

Två schakt upptogs. Huvudschaktet löpte från bostadshuset ner till uthuset och upptogs på västra sidan av bostadshusets veranda. Schaktet var 2 m brett och 6 m långt. Djupet var i genomsnitt 0,9 m. På grund av att tomten är så trång skedde allt arbete manuellt. En stor del av schaktningsarbetena utfördes av fastighetsägarna själva.

Uthusets undre delar var svårt skadade av röta. Huset kom därför att lyftas och repareras underifrån. Därefter gjöts ett nytt golv på platsen. För att gjutningen skulle kunna utföras grävdes den ursprungliga marknivån ned 0,5 m. Här påträffades ett tegel- och gråstensgolv som fanns under den norra delen av byggnaden men saknades under den södra. Golvet rensades fram och dokumenterades, det sparades sedan under den gjutna konstruktionen. En fiberduk lades emellan golvet och den nya gjutna plattan.

Dokumentationen omfattar planer i två nivåer i skala 1:20 samt en profil i samma skala från huvudschaktet. Därifrån finns också en specialplan och specialprofil över anläggning 4 (kyrkans mur). Från uthusschaktet finns en planritning av tegelgolvet i skala 1:20. Till denna finns också en överläggskarta visande teglens placering.

Undersökningsresultat

Anläggningar och konstruktioner

Sju olika konstruktioner och anläggningar påträffades. Storleken på samtliga är osäker då de alla fortsatte utanför schaktkanten och i inget fall kunde anses vara avslutade.

Anläggning 1 och 2 får anses vara sentida. De kan tolkas som stenläggningar till gården. De flankerar på var sin sida det päronträd som fram till för ett 10 tal år sedan stod mellan dem. Anläggning 2 är visserligen uppförd med tegel av medeltida storlekar, men detta får anses bero på att god tillgång på sådana fanns i kvarteret. De båda stenläggningarna påträff-

fades en bit ned i lager 1, Ett kulturlager innehållande rikligt med fynd av 1500 – tidig 1900-talstyp (keramik, metallfynd, glas om m). Detta fyndrika lager har kunnat iaktas över hela kv Hospitalsstugorna och är avsatt under den tid som området hyst fattigstugebebyggelse.

Anläggning 3 kan tolkas som en gång, lagd i fiskbensmönster. Delar av samma konstruktion har förmodligen tidigare påträffats av Ingrid Swartling i den smala namnlösa gränden mellan kv Hospitalsstugorna 6 och 7. Hon tolkade dock lämningen som en del till en mur med ”endast ett tegelvarv bevarat”. Möjligen kan denna konstruktion också vara identisk med den tegelkärna som påträffades i kulvertschaktet mellan uthuset och bostadshuset i kv Hospitalsstugorna 6 år 1991 (anl 3, Hörfors 1992). Anläggningen ligger en bit ned i lager 2 på en nivå där detta lager delas av rivningsmassor. Rivningsmassorna måste antas härröra från nedbrytningen av konventet. Detta innebär att konstruktionen legat på den senmedeltida markytan och att den bör dateras till tiden omedelbart före konventets nedläggning. Anläggning 3 på tomten Hospitalsstugorna 6 ligger på ett liknande sätt i övergången mellan ras och rivningsmassor och ett äldre medeltida kulturlager.

Anläggning 4 utgörs av en del av fransiskanerkonventets kyrkas sydmur. Murkonstruktionen sticker ut 1 m från grunden till bostadshuset. Detta beror på att huset ligger lite snett över kyrkans mur. Denna skevhet kunde också iaktas i husets andra ände 1995, där muren löpte in under huset strax innanför husets SÖ hörn. Konstruktionen avviker från den sydmur som framkom i grannkvarteret (nr 6) på ett viktigt sätt. Den består av en tegelmur vilande på en grundmur av gråsten. Denna konstruktion påminner istället om konstruktionen på tegelkoret, så som denna såg ut vid utgrävningen 1995. Höjden på sockeln, 6,75 m ö h, överensstämmer däremot helt med höjden på sockeln till sydmuren i nr 6 och avviker från tegelkoret, som är betydligt djupare funderat.

Anlnr	Schakt	Lager	Typ	Storlek m (i schaktet)	Djup m
1	1	1	Tegelläggning	1,3 x 0,75	0,2
2	1	1	Stenläggning	1,4 x 1,2	0,2
3	1	2	Tegelgång	1,3 x 0,75	0,2?
4	1	2	Kyrkmur	1,2 x 1,3	0,75
5	2	2	Tegelgolv	3,1 x 3,6	?
6?	1	2	Stenrad? Troligen rivningsmassor	0,8 x 0,2	0,2
7?	1	2	Grav?	1,0 x 0,5	0,1

Tabell 1. Anläggningsbeskrivning.

Teglet i anläggning 4 ligger i en rak rad med kopparna utåt och smalsidan uppåt. Detta kan tolkas som ett foder till ett fönster eller en port. Utanför konstruktionen hittades stora mängder fönsterglas, dessa låg emellertid nästan uteslutande i det sentida kulturlagret. För förekomst av port eller fönster talar också det faktum att muren på ovansidan är jämt och fint avfasad och inte visar upp brytskador.

Mot tolkningen av konstruktionen som ett fönster talar tre saker. För det första är fönstret i så fall placerat alldeles för lågt, i knähöjd. För det andra verkar fönsterglasat för ungt för att höra ihop med en medeltida anläggning. För det tredje är läget, långt österut, nära avslutningen av den romanska kyrkan, inte särskilt plausibelt för ett fönster. Här borde istället en korportal ha varit placerad. Tegeltekniken kan kanske innebära att den ursprungliga romanska kyrkan förlängts österut vid fransiskanernas övertagande.

Tills vidare kan de frågor som väckts i samband med friläggandet av anläggning 4, till följd av ett otillräckligt källmaterial, inte tillfredsställande förklaras och ovan förda resonemang får ses som preliminärt.

Anläggning 5 bestod av ett välldat men skadat tegelgolv beläget under uthuset. I nordväst kunde det ursprungliga hörnet av det hus som golvet tillhört identifieras. En mindre sträckning av detta hus vägglinje kunde också följas ett kortare stycke både mot söder, där det försvann in under nuvarande väggen och mot öster där sträckningen av avbryts av en skada. Då inga rester efter själva väggen kunde iaktas måste det antas att denna varit av trä.

Golvet ligger högt i förhållande till övriga anläggningar som har samband med konventet (ca 7,40-7,45 m ö h). Kyrkan har en sockelnivå på 6,75 m ö h och den 1300-talsgolvnivå som uppmättes inne i kyrkan ligger på 7,30-7,40. En jämförelse med den medeltida nivån på kulturlagren norr om golvet visar att detta ligger högre än dessa. Detta innebär att golvet förmodligen måste anses som ganska sent, kanske tillhör det till och med perioden efter konventets övergivande. Det som talar för att golvet ändå tillhört konventet är att det har samma lite sneda orientering i förhållande till tomtgränserna som också källaren (anl 4, Hospitalsstugorna 6) och det murade hörn som upptäcktes av Tesch 1979 har. De ovan nämnda punkterna bildar en rät linje som skulle kunna markera platsen för en sydlig länga hus, tillhöriga konventet. Då ingen datering av källaren eller Tesch murhorn föreligger är den föreslagna huslängans koppling till konventet ännu att betrakta som osäker.

Anläggning 6 utgörs av en rad av kalkstenar som utgår från ena hörnet av anläggning 4. Analysen av lagerföljden visar emellertid att denna antagna anläggning måste utgöras av ras och rivningssten från kyrkan. Anläggningen utgår alltså.

Anläggning 7 utgörs av en störd gravläggning. Benen var kringrörda av tidigare omgrävning. Anläggningen preparerades inte fram fullständigt. Det går därför inte att avgöra om det fanns någon orörd del av graven eller om det bara rör sig om lösa kringrörda ben.

Lagerbild

Kulturlagren bildar två distinkta skikt, ett övre bestående av ganska lös myllafylld kulturjord. Denna innehåller rikligt med fynd, främst keramik, men även metallfynd och glas förekommer rikligt.

Keramiken i detta lager domineras starkt av relativt sena typer av BII:4 och fajanser samt porslin av 1900-talstyp förekommer. Det finns emellertid också ett relativt stort inslag av BII:4-keramik av äldre typer, framförallt 1600-1700-tal men också 1500-talstyp. Lagret har uppenbarligen avsatts under fattigstuetiden. Detta innebär dock inte att de äldsta inslaget i lagret behöver vara så gammalt som 1500-tal. Vi har tidigare kunnat se att bebyggelsen i kvarteret starkt präglas av återbruk av äldre överblivna byggnadselement. På samma sätt har fattigkvarteren säkert också blivit slutstation för kantstött, överbliven och till och med kasserad keramik från de rikare delarna av staden. Detta bör då innebära att en stor del av keramiken kommer att se äldre ut än den verkliga är då den hamnat i lagret.

Det undre kulturlagret är av en helt annan karaktär. Det präglas av kalkhaltig lera och har en betydligt lägre fyndfrekvens. Lagret delas av förekomsten av ras och rivningsmassor, främst i den norra delen av schaktet, men samma fenomen förekommer, om än mindre tydligt i den södra. Förhållandet får förmodligen tolkas så att den övre delen av detta kulturlager tillkommit efter det att konventet rivits. Själva rivningen skulle då representeras av raslagret. Det lager som förekommer under raseringslagret skulle därmed härröra från konventstiden. En stark indikation på att så skulle vara fallet är fyndet av en krönt S-brakteat som hittades i detta undre lager, strax intill sockeln på anläggning 4. Detta mynt kan dateras till slutet av 1300-talet.

Fynd

Från undersökningen föreligger 177 fynd fördelade på 87 fyndnummer. Dessa är i avvaktan på beslut om slutlig förvaring registrerade under fyndnummer ÖLMC:3981:1-87 i läns museets magasin.

Det översta kulturlagret, lager 1, var mycket fyndrikt. På grund av fyndens sena karaktär har bara ett urval av den sena keramiken tagits tillvara. Detta innebär att den registrerade mängden keramik inte är representativ vad gäller mängd utan endast till de typer som förekom. Generellt sett har de äldre typerna

av den keramik som förekom i lagret tagits tillvara medan 1800- och 1900-talskeramiken endast medtagits som prover.

Däremot har alla fynd från det undre kulturlagret, lager 2 medtagits.

Tabellen nedan visar fyndens fördelning. Observera att lager 1 innefattar anläggning 1 och 2, lager 2 innefattar anläggning 3 och 4, medan anläggning 5 utgör en egen enhet.

Mynt

De två mynt som påträffades är bestämda av professor Kenneth Jonsson, Stockholm.

I lager 1, nära uthusets vägg, påträffades ett av Karl XI:s kvartsöremynt, troligen präglat 1677. Myntet är präglat i Avesta. Myntet stämmer väl med den tolkning av detta lager som tidigare gjorts.

I den undre delen av lager 2, nära anläggning 4, påträffades en medeltida silverbrakteat. Myntet visar ett krönt S och är präglat för Magnus Eriksson eller Albrekt av Mecklenburg i Söderköping ca 1361-65. Också placeringen av detta mynt korresponderar mycket väl till dateringen av det undre kulturlagret.

Keramik

Utbredningen av keramiken i de olika lagren och konstruktionerna ger en mycket tydlig dateringsbild. Fas 1, medeltiden, representeras av lager 2 inklusive anläggning 3 och 4. Trots att skärvorna är så få (endast 5 st) i detta lager är det distinkt annorlunda jämfört med de andra faserna. Här förekommer endast keramiktyper som inte är representerade i de andra lagren och konstruktionerna, CII- och BII:3-gods. CII-godset pekar på en datering till medeltid. Något som också bekräftas av myntfyndet, se ovan.

Fas 2, övergången mellan medeltid och nyare tid, representeras av anläggning 5. Här förekommer endast BII:4-gods av äldre typer, klarglaserat och grönglaserat gods. Senare typer av BII:4 saknas (Villersdekor, svart och grön blankglasyr osv.)

Fas 3, 1500-1900-tal representeras av lager 1, inklusive anl 1 och 2. Här förekommer alla typer av keramik från 1500-tal och fram till modern tid. Det relativt stora inslaget av äldre BII:4-keramik som finns i lagret kan förmodligen förklaras med de argument som anförts ovan, fattigstugebebyggelsen har blivit slutstation för äldre, kantstött och udda keramik

		Lager 1	Anl 2	Lager 2	Anl 3	Anl 4	Anl 5	Summa
mynt	silver (1386)					1		1
	koppar (1670)			1				1
Keramik		23	10	5	1		6	44
Kakel		1	1					2
Glas	Pärla				1			1
	kärl	1						1
	fönster	5				16	18	39
	butelj		1					1
	smälta		1	1			2	
Brons	pärla			1			1	
	beslag				1		1	
	nål						1	1
	tråd						1	1
	smälta		1				1	
	förslaggat	1				1	1	3
Järn	hasp						1	1
	gångjärn		1					1
	spik	1	2	1			1	5
	föremål?	1					3	4
Flinta		1	1	1			1	4
Kritpipa		1						1
Läder	föremål						1	1
Summa		35	16	10	4	19	34	117

Tabell 2. Fyndfördelning.

från stadens rikare delar. Lagret kan därför inte säkert dateras till 1500-tal. Att perioden 1600-1950 finns representerad är dock klarlagt. Anläggning 5 är förmodligen samtida med de äldsta delarna av lager 1.

Övriga fynd

Bland de övriga fynden märks en pärla av brons och en av glas. Glaspärlan är förmodligen en radbandspärla. De flintavslag som finns i lagret är förmodligen fragment av eldslagningsflinta. Spik, fönster- och buteljglas liksom kritpipor, kakel, hästskor och annat bidrar till den normala bilden av ett efterreformatoriskt stadslager.

Antikvarisk kontroll juni 1993

Strax efter att den undersökning som rapporterats ovan var färdig, grävdes 4 fundament för staketstolpar ned 1 m väster om schakt 1. Samtliga 4 gropar grävdes endast ned i lager 1. I grop två kunde konstateras att anläggning 3, tegelgången, fortsatte mot väster. I övrigt gjordes inga iakttagelser av arkeologiskt intresse.

	BII:4 grön glasyr	BII:4 klar glasyr	BII:4 vitleredekor	BII:3	CII	Fajans	Porslin	Summa
Lager 1	-	15	7	-	-	1	-	23
Anl 1	-	-	-	-	-	-	-	0
Anl 2	1	1	6	-	-	1	1	10
Lager 2	-	-	-	1	3	-	-	4
Anl 3	-	-	-	-	1	-	-	1
Anl 4	-	-	-	-	-	-	-	0
Anl 5	-	6	-	-	-	-	-	6
Summa	1	22	13	1	4	2	1	44

Tabell 3. Keramikutbredning.

Referenser

- Broberg B & Hasselmo M. 1978. Rapport. Medeltidsstaden 5. Söderköping.
- Carlsson C & Ohlsén M. 2007. Rapport. Arkeologisk förundersökning. *Hospitalsstugorna och Hospitalsgränd*. RAÄ 14, Söderköping, Östergötland. ÖLM 2007:71.
- Feldt A-C. 1990. Rapport. Arkeologisk förundersökning. Kv Hospitalsstugorna 6, Söderköping, Östergötland.
- Hörfors O. 1991. Rapport. Arkeologisk förundersökning. Kv Hospitalsstugorna 6, Fornlämning 14, Söderköpings stad, Östergötland.
- Hörfors O. 1992a. Rapport. Arkeologisk förundersökning och byggnadsdokumentation. Kv Hospitalsstugorna 8, Fornlämning 14, Söderköpings stad.
- Hörfors O. 1992b. Rapport. Antikvarisk kontroll. Kv Hospitalsstugorna 8, Trångsundsgränd och Hospitalsgatan. Fornlämning 14, Söderköpings stad.
- Hörfors O. 1996. Forskningsprojektet Söderköpings äldsta kyrkor. I: *Kyrkoarkeologi i Östergötland 1986-1996*. ÖSTERGÖTLAND FAKTA nr 2. Red. O Hörfors.
- Lindgren-Hertz L. 1990. Rapport. Antikvarisk kontroll. Kv Hospitalsstugorna 5, Söderköping, Östergötland.
- Ljungstedt S. 1977. Rapport från undersökning av murrest m m i kv Hospitalsstugorna 3 i Söderköping. Rapportblad ÖLM:s arkiv.
- Lundberg E. 1928. Topografiska stadsundersökningar 1. Söderköping KVHHA: handlingar del 39:1
- Lundström G. 1928. Vad gömmer vår stad i sina mäktiga kulturlager? *S:ta Ragnhilds gilles årsbok 1928*.
- Lundström G. 1929. Utgrävningarna i Söderköping, en redogörelse och ett program. *S:ta Ragnhilds gilles årsbok 1929*.
- Swartling I. 1954. Rapportblad utan titel, ATA.
- Tesch S. 1979. *Det medeltida klosterområdet inom kv Hospitalsstugorna och Hospitalsgränd, Söderköping, Östergötland*. Arkeologisk undersökning 1977. Uppdragsverksamheten 1979:63.
- Tesch S. 1987. Söderköping. I: *7000 år på 20 år, arkeologiska undersökningar i Mellansverige*.

Tekniska uppgifter

Lokal	kv Hospitalsstugorna 7
Stad	Söderköping
Kommun	Söderköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	RAÄ 14
Ekonomiska kartans blad	086 65, 8G 6f Drothem
Koordinater	X6584300, Y1529800
Koordinatsystem	Söderköping lokalt
Höjdsystem	Söderköping lokalt
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning
Länstyrelsens beslut	220-3561/93
ÖLM diarienummer	202/93
ÖLM projektnummer	6089
Uppdragsgivare	Länstyrelsen i Östergötlands län
Kostnadsansvarig	Anette Larsson, Söderköping
Fältarbetsledare	Olle Hörfors
Personal	Thomas Berglund, Anette Larsson
Fältarbetstid	Juni 1993
Totalt undersöktes	12 + 9 m ²
Fynd	ÖLMC3981:1-87
Foto	-
Analyser	-
Ritningar	202/93:1 Plan och profil över schakt 1, skala 1 :20 202/93:2 Plan över golvet, schakt 2, skala 1:20
Grafik	-
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket dnr 507-99-499
ISSN 1403-9273	Rapport 2007:12 © Östergötlands länsmuseum

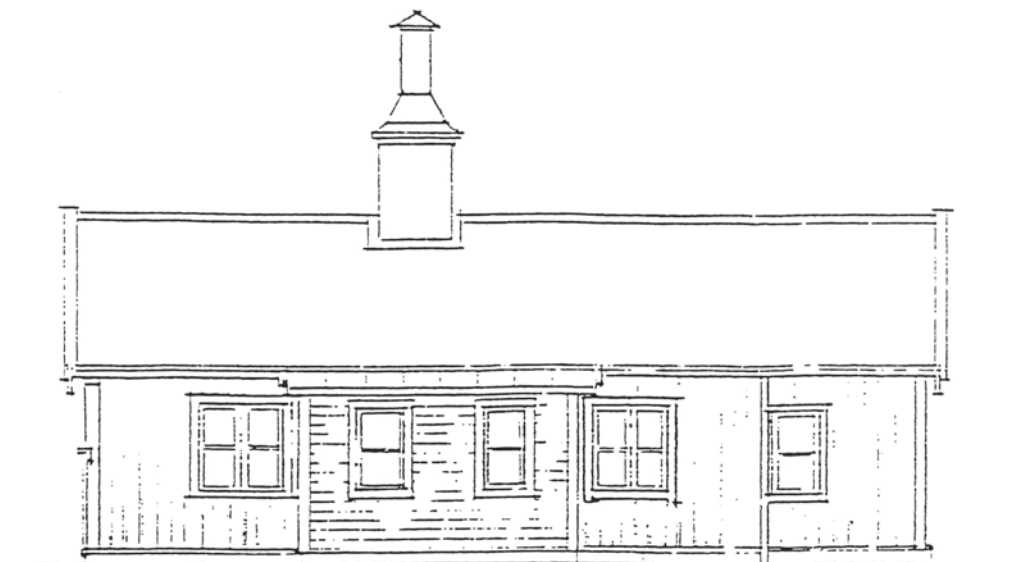
Bilaga 1. Fyndlista

Fyndnr	Antal	Sakord	Typ	Material	Vikt	Anlnr	Lager	Anmärkning
C3981:1	1	Kärl		BII:4 grönglasyr	1	2		
C3981:2	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	1	2		
C3981:3	2	Kärl		BII:4 vitleredekor	2	2		
C3981:4	1	Kärl		BII:4 vitleredekor	1	2		
C3981:5	1	Kärl		BII:4 vitleredekor	1	2		
C3981:6	1	Kärl		BII:4 vitleredekor	1	2		
C3981:7	1	Kärl		BII:4 vitleredekor	1	2		Botten el fot.
C3981:8	1	Kärl		Fajans	1	2		
C3981:9	1	Kärl		Porslin	1	2		
C3981:10	2	Kakel		Glaserat tegel	2	2		Vitlera m klarglasyr.
C3981:11	1	Flaska		Glas	1	2		
C3981:12	1	Spik		Järn		2		
C3981:13	1	Spik		Järn		2		
C3981:14	1	GångJärn		Järn		2		Med spik.
C3981:15	1	Avslag		Flinta		2		
C3981:16	1	Kärl		BII:3	1	2	x	Lager x = störning.
C3981:17	1	Kärl		BII:4 vitleredekor	1	2	x	Lager x = störning.
C3981:18	1	Kärl		BII:4 vitleredekor	1	2	x	Lager x = störning.
C3981:19	14	Kärl		Fajans	14	2	x	
C3981:20	1	Pärla		Brons		3		Lager x = störning.
C3981:21	1	Kärl		CII	1	3		
C3981:22	4	Smälta		Glas	4	3		Smält fönsterglas?
C3981:23	1	Mynt		Silver		4		
C3981:24	1	Beslag		Brons	1	4		
C3981:25	1	Slagg		Brons		4		
C3981:26	4	Fönsterglas		Glas	4	4		
C3981:27	12	Fönsterglas		Glas	12	4		Smält fönsterglas?
C3981:28	1	Nål		Brons	1	5		Svepnål?
C3981:29	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	1	5		
C3981:30	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	1	5		
C3981:31	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	1	5		
C3981:32	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	1	5		
C3981:33	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	1	5		
C3981:34	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	1	5		
C3981:35	1	Tråd		Brons	1	5		
C3981:36	1	Spik		Järn		5		
C3981:37	19	Slagg		Brons		5		
C3981:38	1	Oident		Järn	1	5		Nyckel?
C3981:39	1	Hasp		Järn	1	5		
C3981:40	1	Oident		Järn	1	5		Ögla för hasp?
C3981:41	1	Oident		Järn	1	5		
C3981:42	1	Oident		Järn	1	5		
C3981:43	18	Fönsterglas		Glas	18	5		Smält fönsterglas.
C3981:44	2	Oident		Läder	2	5		
C3981:45	1	Avslag		Flinta		5		
C3981:46	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	1		1	Rörskaft.
C3981:47	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	1		1	Mynning.
C3981:48	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	1		1	Mynning.

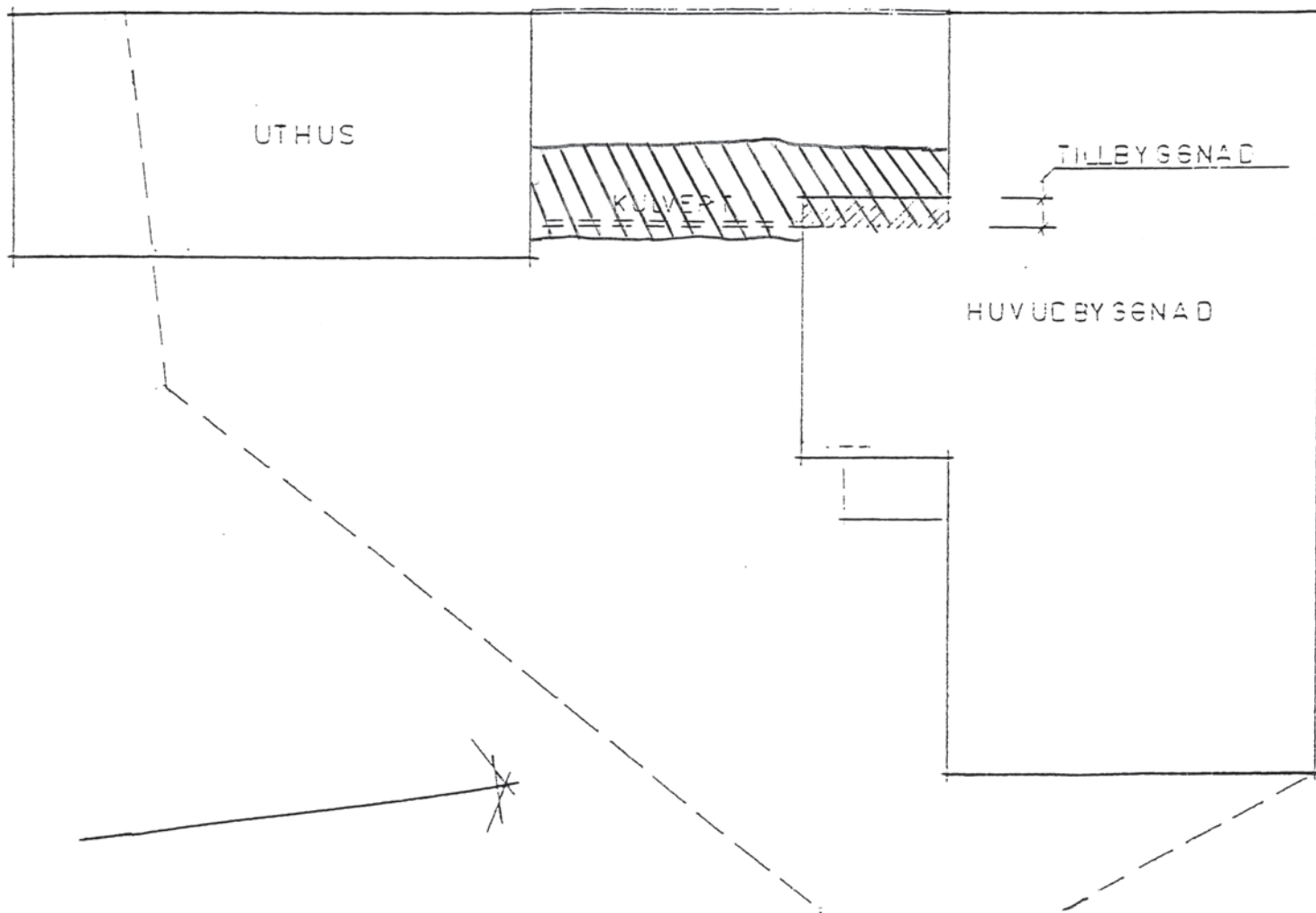

Fyndnr	Antal	Sakord	Typ	Material	Vikt	Anlnr	Lager	Anmärkning
C3981:49	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	1		1	Mynning.
C3981:50	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	1		1	Mynning.
C3981:51	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	1		1	
C3981:52	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	1		1	
C3981:53	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	1		1	
C3981:54	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	1		1	Mynning.
C3981:55	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	1		1	
C3981:56	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	1		1	
C3981:57	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	2		1	
C3981:58	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	1		1	
C3981:59	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	1		1	
C3981:60	1	Kärl		BII:4 klarglasyr	1		1	
C3981:61	1	Kärl		BII:4 vitleredekor	1		1	Öra.
C3981:62	1	Kärl		BII:4 vitleredekor	1		1	Botten.
C3981:63	1	Kärl		BII:4 vitleredekor	1		1	Botten.
C3981:64	1	Kärl		BII:4 vitleredekor	1		1	
C3981:65	1	Kärl		BII:4 vitleredekor	1		1	
C3981:66	1	Kärl		BII:4 vitleredekor	1		1	
C3981:67	1	Kärl		BII:4 vitleredekor	1		1	
C3981:68	1	Kärl		Fajans	1		1	Mått: 3,5.
C3981:69	1	Kakel		Kakel	1		1	Dekor. Mått: 7.
C3981:70	4	Fönsterglas		Glas	4		1	
C3981:71	1	Kärl		Glas	1		1	
C3981:72	1	Fönsterglas		Glas	1		1	Smält.
C3981:73	3	Slagg		Brons			1	
C3981:74	1	Oident		Järn	1	5	1	
C3981:75	3	Spik		Järn	3		1	3 olika spiktyper.
C3981:76	1	Kritpipa		Piplera	1		1	
C3981:77	3	Avslag		Flinta	I		1	
C3981:78	1	Kärl		CII	1		2	Mått: 4.
C3981:79	1	Kärl		CII	1		2	Mått: 3,5.
C3981:80	1	Kärl		BII:3	1		2	Rörskaft.
C3981:81	1	Kärl			1		2	Mynning. Sek bränt.
C3981:82	1	Kärl			1		2	Skiktat gods. Sek bränt.
C3981:83	1	Smälta		Glas	1		2	
C3981:84	1	Spik		Järn	1		2	
C3981:85	4	Smälta		Brons	1		2	
C3981:86	1	Avslag		Flinta	1		2	
C3981:87	1	Ben	Human	Ben	1		2	Tand.

Bilaga 2. Plan- och profilritningar

FASAD MOT SÖDER.

PLAN ÖVER HOSPITALSSTUGORNA 7

Huvudbyggnadens smala tillbyggnad markerad

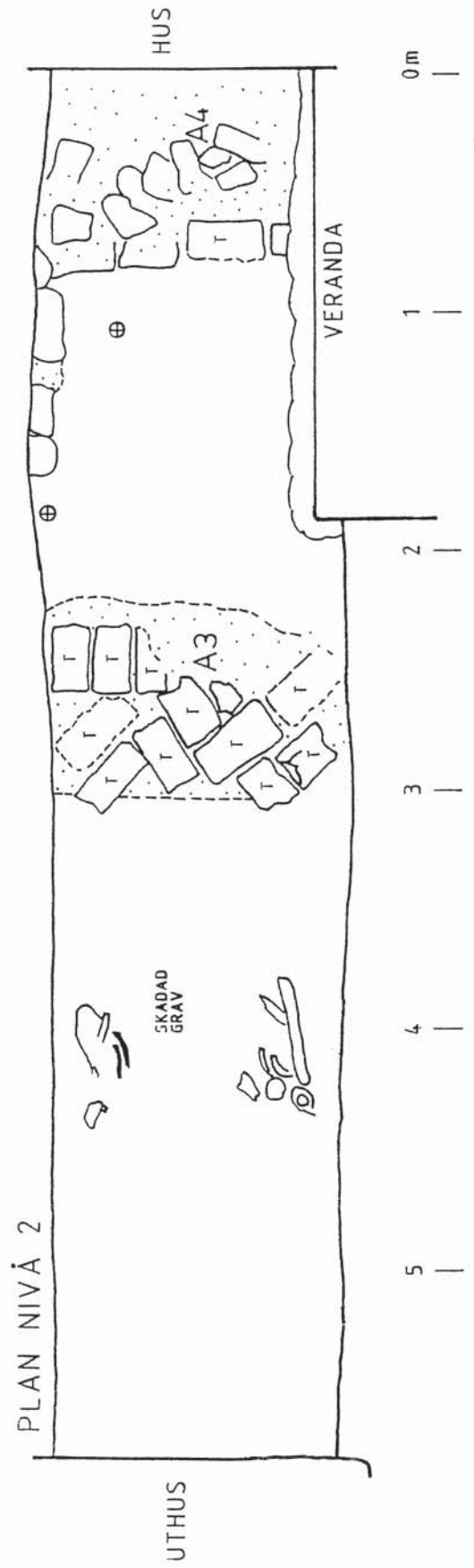
Schaktet fram till uthuset (Schakt 1) markerat. Schakt 2 = uthusets utbredning

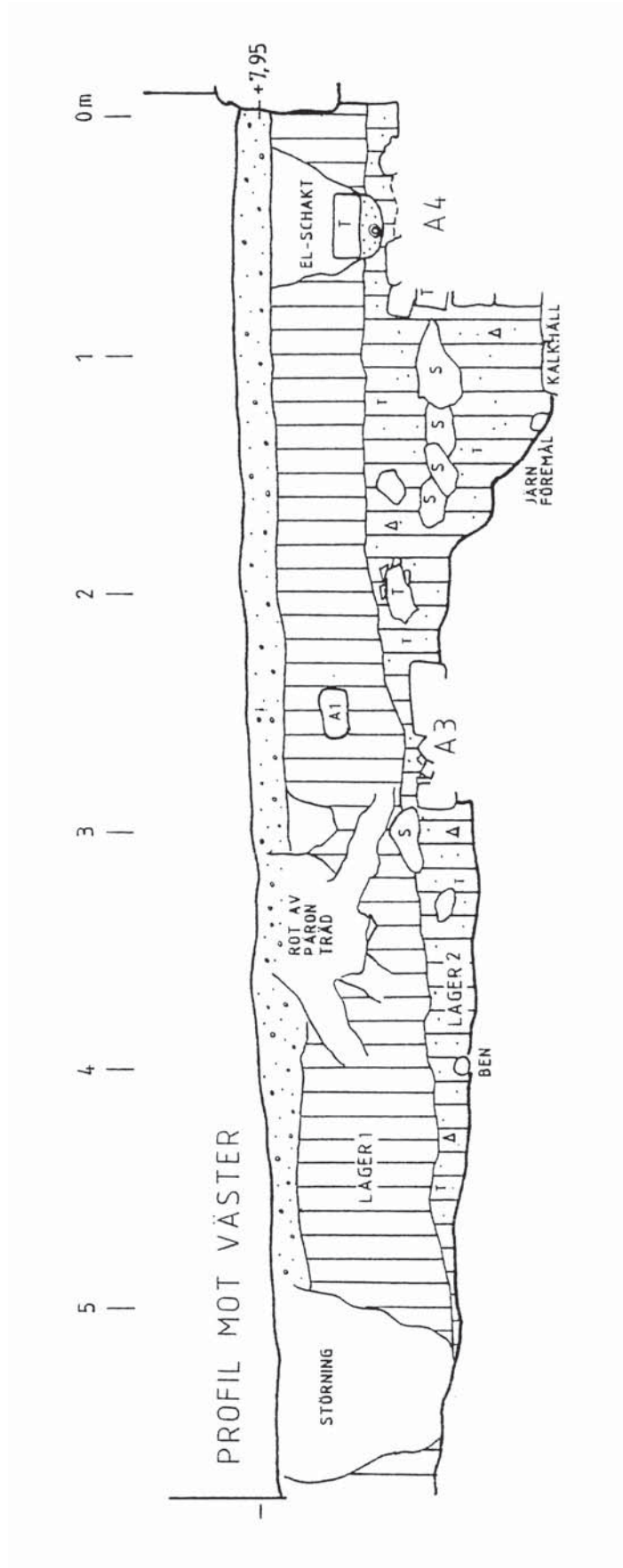
Skala 1:100

NIVÅ 1 (NYARE TID)

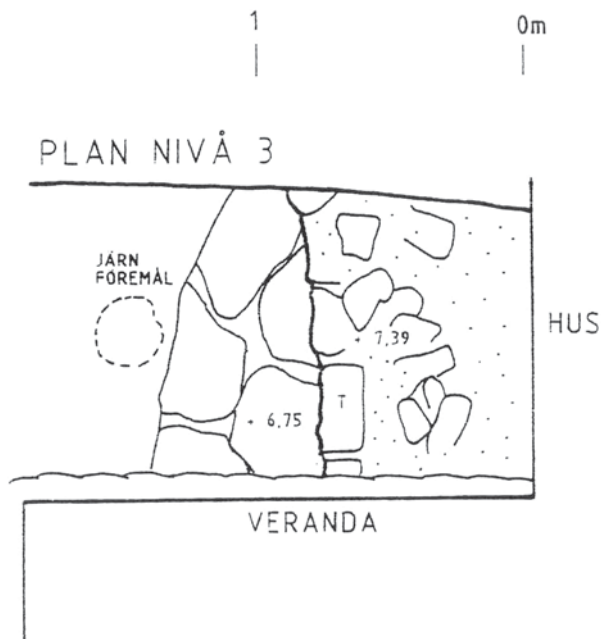
NIVÅ 2 (MEDELÅLTID)

PLAN OCH PROFILRITNING ÖVER SCHAKT DRAGET I
KV. HOSPITALSSTUGORNA 7 SÖDERKÖPING 1993

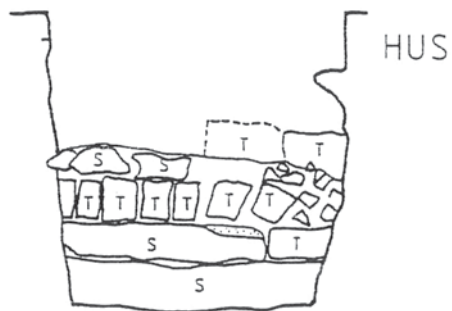

KV HOSPITALSSTUGORNA 7
SÖDERKÖPING
ÖSTERGÖTLAND

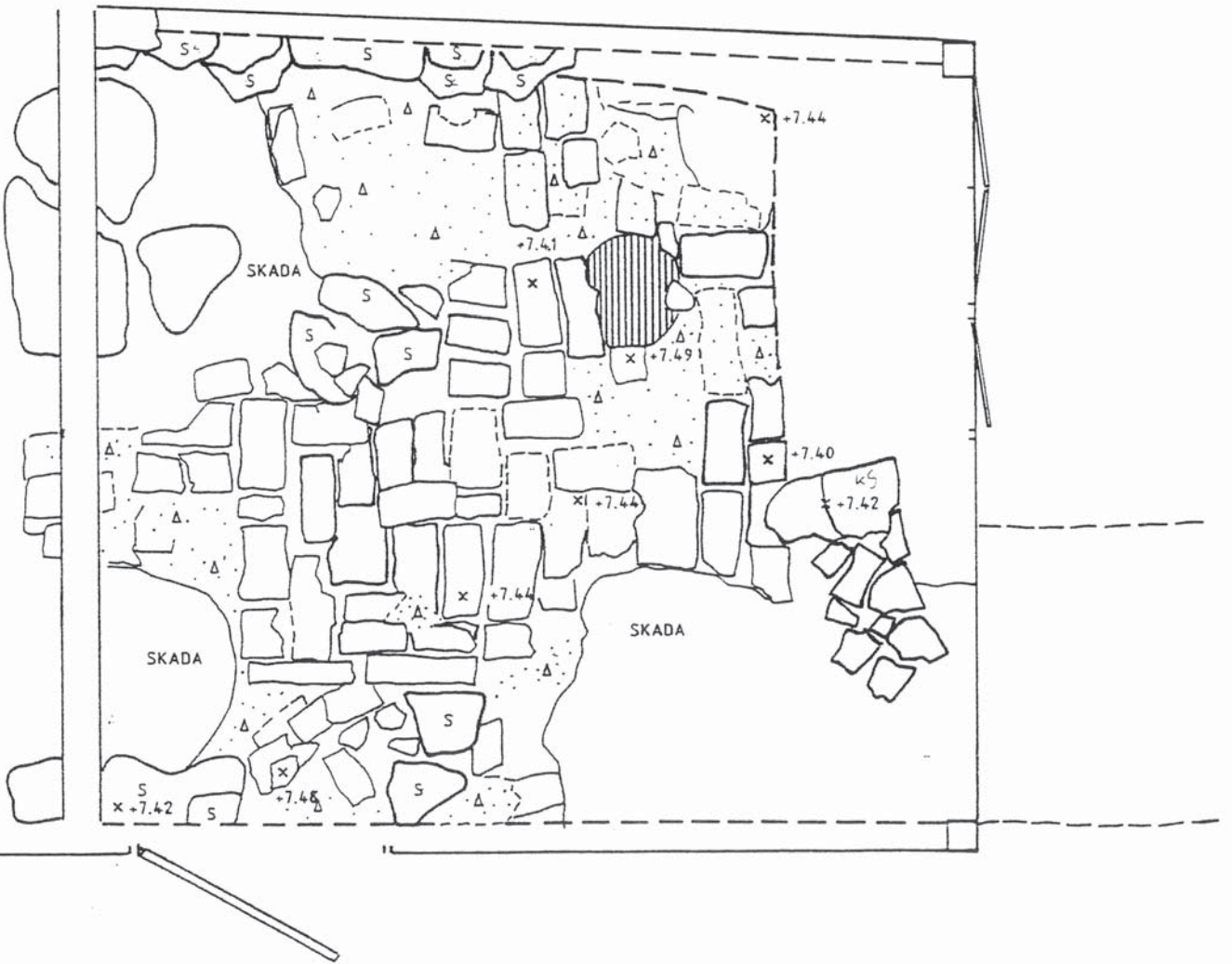

PROFIL A4 MOT NORR

PLANRITNING ÖVER FRAMRENSAT TEGELGOLV I
KV HOSPITALSSTUGORNA 7 SÖDERKÖPING 1993

1m

I juni 1993 genomförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk förundersökning i samband med restaureringsarbeten av bostadshus och uthus i kv Hospitalsstugorna 7, Söderköping.

Fem anläggningar påträffades. Av dessa kunde 2 knytas till konventstiden. Två distinkta kulturlager kunde urskiljas. Direkt under markytan förekom ett kulturlager innehållande fynd från 1500-1900-tal. Under detta framkom ett kalk/lerblandat lager innehållande medeltida fynd. Detta lager delades av ett raseringslager.

Det undre kulturlagret kan kopplas till konventstiden. Raseringslagret motsvarar förmodligen rivningen av kyrkan. Därefter har under 1500-tal en ny bebyggelse under en kortare tid växt fram. Denna ersätts av fattigstugebebyggelse under 1500-talet. Delar av fattigstugebebyggelsen finns kvar i våra dagar.